

Управління культури і туризму Сумської облдержадміністрації
Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського

від

А

до

Я:

традиційні та інноваційні
форми роботи

(Методичні поради бібліотечним працівникам)

В останні десятиріччя фахівці будь-якої дитячої бібліотеки використовують поряд із традиційними формами роботи також інноваційні, прагнучи донести до користувачів потрібну інформацію та якнайповніше задовольнити їхні запити.

Інноваційна діяльність притаманна всім бібліотекам, які в сучасних умовах постійно і наполегливо шукають шляхів адаптації до реалій сьогодення.

Нові ідеї, ініціатива є рушійною силою в діяльності книгозбірень, адже пошук найбільш ефективних виховних технологій сприятиме створенню в дитячих серцях свідомої потреби в постійному спілкуванні з книгою, потягу до бібліотеки.

Пропонована абетка інноваційних заходів допоможе бібліотечним працівникам усіх ланок і підрозділів у засвоєнні і впровадженні нових форм роботи і плануванні своєї діяльності.

І. Організація книжкових виставок – це наука і мистецтво

У пошуках інноваційних форм роботи з книгою бібліотекарі інколи не враховують, що 80% інформації людина сприймає за допомогою зору. Живе споглядання, тобто наочне сприйняття, є початком будь-якого пізнання. Наочності завжди приділялась велика увага в бібліотечній роботі. Особливо корисна наочна популяризація друкованих видань у роботі з користувачами-дітьми.

«Дитя мыслит формами, красками, ощущениями вообще», – писав видатний письменник та педагог К.Д. Ушинський, закликаючи враховувати в спілкуванні з дітьми особливості дитячого мислення і світосприйняття.

Вважається, що книжкова виставка – це найбільш дієва форма популяризації літератури. Виставка – це завжди творчість.

А творчість і фантазія бібліотечних працівників не мають меж. Тому останнім часом у практику роботи бібліотек запроваджуються різні види виставкової діяльності, мета яких – об'єднання бібліотекаря і користувача, вирішення традиційних, суто бібліотечних завдань: розкриття фонду бібліотеки, організація його реклами, популяризація друкованих видань (книг та періодики).

А результатом такої творчості і фантазії бібліотечних працівників є нові види книжкових виставок: діалог, дискусія, читання, панорама, персоналія, кросворд, реклама, пошук, колекція, мандрівка, експедиція та багато ін.

Шановні колеги! Пропонуємо до вашої уваги деякі види виставок, які ви можете організувати у своїх книгозбірнях.

Виставка - бенефіс користувача: Її мета – привернення уваги до книг через інтереси однолітків (наприклад, "Кращий читач року"). Обов'язкові елементи такої виставки – формуляр користувача, його світлина, звернення до дітей, аналіз читання (відвідування, улюблені автори, жанри, кількість прочитаних книг у різних галузях знань), книги, які прочитав користувач.

Виставку можна організувати для користувачів різних вікових категорій.

Виставка-гербарій

Ця виставка передбачає наявність гербарію та книг і періодичних видань про ті рослини, які представлені в гербарії. Наприклад: «Цілющі квіти рідного краю», «Подорож у країну квітів», «Лікарські рослини Сумщини» тощо.

Подібні виставки прийнятні для користувачів різних вікових категорій.

Виставка-досьє

Створення цієї виставки передбачає збір конкретних фактичних даних про що-небудь чи кого-небудь. Наприклад: «Герб. Гімн. Прапор», «Гетьман І. Мазепа – зрадник чи національний герой?», «Голодомор – 33» та ін.

Жива виставка

На такій виставці не тільки експонуються книги, статті із журналів та газет, ілюстративні матеріали, а й передбачається присутність живих істот: це можуть бути рибки в акваріумі, морська свинка, хом'ячок чи інші тварини. Така виставка викликає щире зацікавлення у дошкільнят та молодших школярів.

Виставка-знайомство

Мета цієї виставки – ознайомлення користувачів з будь-якою цікавою людиною області, району, міста, селища.

Пошуки авторитету, взірця для наслідування – яскравий приклад, який починає проявлятися в підлітковому віці. Тому, така виставка не залишить байдужими дітей цього віку.

Виставка-імена

Бажано, щоб це був цикл виставок: «Олександр», «Анна», «Володимир» тощо. Їх мета – познайомити юних користувачів з історичними особами, які мають ці імена (Олександр Македонський, Олександр Невський), поетами і письменниками, літературними і біблійними героями (Анна – Ахматова, Кареніна, Керн, Онєгіна, мати Діви Марії). Така виставка забезпечить розвиток кругозору сучасним Аннам, Володимирам, Тетянам, Борисам і всім іншим, бо для кожного його ім'я – особливий знак. Такі виставки доцільно організовувати до ювілейних дат, днів народження і днів ангела.

Виставка-кросворд

Передбачає обов'язкову наявність кросворда за тематикою виставки, який буде привертати увагу користувачів, і подання літератури, де можна знайти відповіді на питання кросворду.

Кросворд можна ксерокопіювати і роздати дітям.

Таку виставку краще організувати для молодших школярів.

Виставка-питання

Мета такої виставки – залучення користувачів-дітей до самостійного користування інформаційними джерелами. На такій виставці розміщуються тексти питань та книги і періодичні видання, у яких можна знайти відповіді на ці питання.

Варіанти можуть бути різноманітними, наприклад: «Запитуєш – відповідаємо», «Чому так буває?», «Чи знаєш ти свої права» та ін.

Іноді бібліотекар з цією метою збирає питання дітей, в інших ситуаціях сам формулює ці питання, виходячи із читацьких інтересів і змісту науково-популярних книг чи періодичних видань, що знаходяться у фондах бібліотеки.

Ця форма виставки притаманна для користувачів різних вікових категорій.

Виставка-презентація

(реклама, прем'єра)

Найчастіше вона проходить у формі, коли розповідь про книги чергується з читанням віршів та музичним супроводом.

Це може бути презентація нової книги, журналу, газети або нетрадиційне розкриття їх змісту із застосуванням технологій рекламної діяльності, наприклад, через заголовок-наказ: «Дівчата, нові книги для вас: прочитайте!».

Така виставка зацікавить учнів 7-9 класів.

Подібні засоби допоможуть викликати інтерес і до нестандартних авторських виставок, і до книг та інших документів, що на них представлені, створити цілісний, привабливий, дієвий та ефективний образ виставок, посилити їх педагогічний, інформаційний, естетичний та пізнавальний потенціал.

II. Граючи – пізнавай

Останніми роками фахівці бібліотечної справи відчули необхідність у певній модернізації форм спілкування з дитячою аудиторією і почали приділяти особливу увагу оновленню методичних підходів до роботи з популяризації творів друку, урізноманітнюючи її. Акцент зробили на новизні в назві заходу, методиці його проведення, внесенні елементів театралізації. Суть інтерактивної форми масової

популяризації бібліотечного фонду полягає в тому, що пізнавальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників заходу і передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, ігрових моментів при поданні інформації, реалізацію інтелектуальних якостей особистості та ін.

В арсеналі кожної бібліотеки, що обслуговує користувачів-дітей, мають бути інноваційні форми роботи, які не тільки задовольняють потребу дітей в читанні, але й сприяють реалізації творчих можливостей, міжособистісному спілкуванню.

Пропонуємо до вашої уваги декілька заходів, які допоможуть урізноманітнити роботу з юними користувачами.

АУКЦІОН

Як відомо, аукціон – це публічний продаж, у процесі якого речі отримує той, хто запропонує більшу плату. У колективі користувачів-дітей аукціон може набувати характеру гри, де використовується тільки одна форма проведення.

Методика проведення аукціону передбачає:

- представлення і показ аудиторії «товару», тобто стимулювання інтересу до нього;
- оголошення плати за «товар»;
- прийом перших «внесків-платежів»;
- пропозицію ведучого збільшити «плату»;

- ✦ чітке дотримання умовного часу, відведеного для призначення нової «плати» (на рахунок один – два – три);
- ✦ вручення «товару» тому, хто останній «призначив ціну»;
- ✦ привітання «покупця», який придбав «товар».

За тематикою аукціони бувають інтелектуальними, книжковими, літературними, аукціон знань, народної мудрості, кіноаукціон тощо.

Аукціон книги

Уже сама назва заходу є своєрідною рекламою для користувачів. Цей захід доречно проводити з метою презентації нових надходжень до бібліотеки та підвищення попиту на них. Вибираються 5-7 книг – «лотів», які на даний період є бестселерами або користуються попитом серед різних груп користувачів: школярів, студентів, шанувальників детективів, пригодницьких романів, «фентезі» тощо. На аукціоні найвища ціна визначається активністю користувачів та їхніми правильними відповідями. За цими ознаками ведучий заходу і його помічники з читацького активу встановлюють «покупця» певної книги, який одержує першочергове право на її читання.

Використання характерної атрибутики – гонга, молотка, допоможе створити атмосферу азарту і справжнього аукціону.

Аукціон літературний

Один із найпопулярніших варіантів аукціону - літературний. Його мета:

- розвиток стійкого інтересу до літератури;
- розширення обсягу знань з літератури;
- стимулювання самоосвіти.

Літературним матеріалом для проведення аукціону можуть бути прислів'я, приказки, загадки на різні теми, а також літературні твори, об'єднані тематикою.

Наприклад:

- ✦ пригадати автора та його твір, у назві якого використано числівники («Три мушкетери» О. Дюма, «12 стільців» Ільфа і Петрова тощо);

✦ назвати автора та його твір, у назві якого зустрічається будь-який колір («Червона шапочка» Ш. Перо, «Червона калино, чого в лузі гнешся?» І. Франка тощо);

✦ пригадати вірші, присвячені порам року («Серпень» Є. Маланюка, «Зимовий вечір» О. Пушкіна та ін.).

Дебати

Дебати – це організований процес формулювання й захисту власних позицій стосовно певної проблеми двома чи більше учасниками.

Мета дебатів - всебічно розглянути й обговорити проблему.

Для проведення дебатів спочатку формулюється певна проблема чи питання, приміром, «СНІД - це лихо чи провина людства?». Учасникам пропонується вибрати певну позицію щодо цієї проблеми. Далі вони впродовж певного часу формулюють аргументи на захист своєї позиції та обирають спікера, який виступатиме від імені групи. Спікери обмінюються промовами, після цього кожній із команд надається можливість спростувати аргументи опонентів.

При організації дебатів важливо дотримуватися таких рекомендацій:

- дозвольте учасникам обрати позицію на власний розсуд;
- якщо в однієї позиції забагато прихильників, попросіть бажаючих відстоювати протилежну думку або стати суддями;
- надайте учасникам час і можливість для вивчення проблеми, підготуйте для цього інформаційні матеріали;
- поясніть правила проведення дебатів;
- уважно стежте за тим, щоб ніхто не домінував, намагаючись виступити за рахунок часу іншого;
- стежте за тим, щоб дебати не виходили за межі заданої теми;
- по завершенні дебатів підбийте підсумки й поясніть, що аргументи обох сторін зробили рівноцінний внесок у з'ясування проблеми.

Брейн-ринг

Брейн-ринг - цікава інтелектуальна гра, яка розвиває логічне мислення, пам'ять та вміння швидко орієнтуватись, а також бажання багато знати і розуміти. Для брейн-рингу формують дві команди, які

підбирають собі назву, обирають капітана, демонструють емблеми (якщо сповіщені заздалегідь). Підтримка вболівальників надасть сили та енергії всім учасникам змагань. Обирається склад журі, яке буде давати оцінку виступам кожної команди.

Після оголошення питання гравці обговорюють його 1 хв. Сигналом готової відповіді служить піднята картка. За кожну правильну відповідь команда одержує 1 бал. Якщо набирається більше двох команд, тоді після 10 очок команда, що програла, звільняє місце за ігровим столом для наступної команди.

Якщо капітани одночасно підняли сигнальні картки, можна дозволити їм обом відповідати письмово.

Після закінчення журі підсумовує роботу. Команда-переможниця нагороджується призом. Можна відзначити і нагородити активного вболівальника.

Естафета ерудитів

В грі беруть участь кілька команд. "По ланцюжку" команди задають запитання одна одній з визначеної теми, наприклад, по творчості легендарної української поетеси - Ліни Костенко. Якщо одна з команд не може відповісти на запропоноване запитання (чи дає неправильну відповідь), то вибуває з гри. Врешті-решт залишається одна команда - переможець.

Літературний диліжанс

Літературний диліжанс - це гра, яка проводиться у вигляді подорожі за творами окремого автора або групи авторів.

В оформленні використовуються: квитки, фішки, сигнальні знаки, намальований на аркуші ватману маршрут з умовними зупинками. Платою за проїзд є відповіді читачів на літературні загадки. Всім, хто дасть їх правильно, видаються проїзні квитки, в яких вказано кінцевий пункт подорожі. Кількість загадок відповідає кількості учасників гри.

Кожного разу ведучий оголошує зупинки, і ті "пасажири", які "їдуть" до цієї "станції", починають змагатися - хто першим піднімає сигнальний знак, той і відповідає на запитання. За правильну відповідь гравці отримують фішки. Володар найбільшого числа фішок нагороджується призом.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЛАБІРИНТ

Ця своєрідна літературна гра проводиться у декілька турів, кожний з яких подорож у різні жанри літературного світу: поезію, епічну прозу, фантастику, драматургію... За умовами гри готуються запитання на відповідну тему. Всі учасники дають відповіді на запитання, які є своєрідним ходом по лабіринту. На великому стенді - "лабіринті" ці ходи відзначаються стрілками з номерами учасників. Першим вдало проходять завороти лабіринту ті, хто правильно дає відповідь, вказуючи літературні джерела.

У грі можуть брати участь всі запрошені на захід, оскільки на кожний новий тур склад команд може поновлюватись; практикується також допомога залу для відповіді на складні запитання.

Під час гри розширюється коло знань та читацьких інтересів, відбувається невимуслене навчання користувачів.

ЛІТЕРАТУРНЕ ЛОТО

Літературне лото - гра-змагання для знавців літератури. Завдання для гравців пишуть на невеликих картках. Це - тексти з літературних творів. За стилем уривка та змістом гравці мають визначити, з якої книги ці рядки і хто їх автор. Назвавши автора та назву твору, гравець знаходить книгу на книжковій виставці, спеціально організованій для гри. На ній представлено як твори, уривки з яких склали тексти завдань, так і ті, що не мають відношення до гри. Беруть участь дві команди з однаковою кількістю гравців. Необхідно заготувати два ігрових поля, кількість клітинок на ігрових полях відповідає числу завдань та числу учасників у кожній команді. Гравці по черзі вибирають собі картки із завданнями і через хвилину повідомляють свій варіант відповіді, продемонструвавши книгу. Якщо відповідь вірна, гравець заштрихує одну клітинку свого поля. Виграє команда, яка першою заштрихує всі клітинки.

ПОЕТИЧНИЙ АЛЬБОМ

"Поетичний альбом" є одним з різновидів широко відомого і часто використовуваного бібліотеками усного журналу.

Мета заходу - популяризація поетичного слова.

Методика його проведення передбачає традиційні "сторінки", участь ведучих, читців, любителів поезії, гостей-поетів (як професійних, так і аматорів), які познайомлять учасників заходу з власним творчим доробком. Однією із сторінок альбому неодмінно виступає книжкова виставка, перегляд чи бібліографічний огляд. Перехід від однієї "сторінки" до іншої позначається перегортанням реальних сторінок оформленого макета "поетичного альбому".

Читацька олімпіада

Читацька олімпіада проводиться як змагання двох чи більше команд, які одночасно отримують запитання. Ведучий пропонує 2-3 правдоподібні відповіді. Той, хто вибирає правильну відповідь, отримує наступне завдання. Якщо команда помилилась, їй надається право на другу спробу, при цьому дозволяється користуватись підготовленою до заходу виставкою літератури. Переможцем стає та команда, яка першою і правильно відповість на всі запитання олімпіади.

III. Традиційні та інноваційні форми інформаційно-бібліографічного обслуговування

Інформаційна діяльність будь-якої бібліотеки має поєднувати традиційну роботу з розкриттям власних ресурсів та використання різноманітних інформаційно-бібліографічних форм і засобів, вибір яких у кожній окремій бібліотеці визначається цільовим та читацьким призначенням.

Для посилення інформаційної функції бібліотека має:

- 1) розширювати склад своїх фондів з урахуванням змін у читацькому попиті;
- 2) підвищувати якість довідкового апарату – каталогів і картотек – як джерела бібліографічних і фактографічних відомостей;
- 3) шукати нові форми інформаційного обслуговування.

З цією метою можна впроваджувати в практику роботи к традиційні, так і інноваційні форми та методи інформаційно-бібліографічного обслуговування.

Бібліографічні огляди

Це жива, дієва технологія популяризації літератури, яка має рекомендаційно-інформаційний характер. Їх мета – якнайкраще розкрити книжковий фонд, ширше популяризувати літературу з різних галузей знань. Бібліографічні огляди передбачають стисле повідомлення про твори друку, об'єднані спільною темою. За цільовою аудиторією, змістом, особливостями підготовки і проведення розрізняють *огляди нових надходжень, тематичні огляди, огляди бібліографічних видань.*

Огляди нових надходжень викликають у користувачів досить великий інтерес. Їх завдання – регулярне та оперативне ознайомлення користувачів з виданнями та бібліографічними матеріалами. Практикуються огляди окремих видів видань. Тривалість інформаційного огляду – 15-30 хвилин.

Найбільш складний вид огляду – **тематичний**. Підготовка до нього починається з уточнення тематики. До огляду включаються кращі з погляду актуальності, новизни та значимості видання. Його тривалість – 30-45 хвилин. Для проведення огляду за вузькими темами запрошуються спеціалісти відповідного профілю.

Огляди бібліографічних видань покликані допомогти користувачам самостійно знайти необхідні їм джерела. Ці огляди частіше за все проводяться на групових заняттях та семінарах з популяризації бібліотечно-бібліографічних знань.

Бібліотечні плакати

З їх допомогою **привертають** увагу до бібліотеки, **повідомляють** про проведені в бібліотеці заходи, про нові видання з певної тематики; **рекомендують** літературу з розкриттям її змісту. Увагу користувачів будуть привертати цікаві заголовки, яскраві малюнки, цитати, звернення тощо.

Буклети

Подібні видання яскраво і наочно презентують бібліотеку. Це можуть бути: історична довідка про бібліотеку, інформація про структуру, фонди, довідково-бібліографічний апарат, систему обслуговування, персонал. Готуючи таке видання, потрібно дотримуватися певних вимог: достатньо лаконічний текст (описово-рекламний); використання цифр і конкретних фактів; видання до конкретного ювілею; впровадження нових послуг або відкриття нових структурних підрозділів.

Дайджест

Дайджест – це документ, який становить добірку витягів із конкретного тексту, відібраних і згрупованих таким чином, щоб дати загальне уявлення, або ж добірку найцікавіших матеріалів.

День бібліографії

День бібліографії являє собою комплексну форму роботи з підвищення інформаційно-бібліографічної культури. Він може бути універсальним і тематичним. **Універсальні** дні проводяться з метою засвоєння користувачами шкільної програми, **тематичні** – для певної читацької аудиторії з конкретної актуальної теми. Дні бібліографії проводяться 2-4 рази на рік. Програма складається за один-два місяці до проведення чергового заходу, про неї користувачам повідомляють за допомогою оголошень та листівок-запрошень. Під час проведення Дня бібліографії можна використовувати найрізноманітніші усні та наочні форми роботи з підвищення інформаційно-бібліографічної культури користувачів: виставки-огляди, виставки одного бібліографічного посібника, виставки бібліографічних посібників, презентації і прем'єри бібліографічних посібників, бібліотечні плакати, консультації, конкурси, вікторини та ін. Після проведення Дня бібліографії потрібно зробити аналіз ефективності цього заходу за формою, у якій слід указати:

- час проведення;
- місце проведення;
- кількість експонованих на виставках видань;
- кількість користувачів, які відвідали захід;
- кількість виданих посібників;
- кількість виданих творів.

Звіт Дня бібліографії повинен містити:

1. План підготовки.
2. Програму проведення.
3. Протокол проведення.
4. Аналіз Дня бібліографії.

5. По одному примірнику новостворених бібліографічних посібників, які були використані при проведенні заходу.

6. Зразок афіш, бібліотечних плакатів, запрошень.

День інформації

Це комплексний захід, який передбачає інформування про нові надходження. Періодичність його проведення залежить від кількості літератури, що надійшла до бібліотеки. При невеликому обсязі надходжень День інформації проводиться один раз на місяць. Він поєднує в собі різні форми роботи: книжкові виставки, перегляди літератури з визначеної теми, бібліографічні огляди, консультації з використання ДБА тощо.

Основні етапи підготовки та проведення ДІ:

- визначити цільову аудиторію, мету проведення;
- забезпечити відбір та систематизацію документів певної тематики, за необхідності використовувати можливості внутрішньо-системного книгообміну, МБА тощо;
- скласти план проведення ДІ;
- вирішити організаційні питання (дата, партнери, запрошені виступаючі, афіші, запрошення тощо);
- розробити та оформити наочні форми популяризації літератури;
- підготувати тексти бібліографічних оглядів, консультацій тощо;
- проаналізувати ефективність ДІ (кількість відвідувачів масових заходів, книговидача та ін.).

Про проведення Дня інформації бібліотека сповіщає користувачів, організації та заклади, що знаходяться в зоні обслуговування, за допомогою плакатів, ЗМІ та листів-повідомлень.

Інформаційний коктейль

Слово «коктейль» означає «суміш різноманітних напоїв». Суміш різноманітної інформації отримують користувачі під час відвідування бібліотеки. "Інформаційний коктейль" – це той вид діяльності, який сприяє поширенню бібліотечних новин серед користувачів.

Інформаційні листи

Характерна риса цієї форми надає можливість інформувати користувачів стосовно конкретної теми, питання, каталогу, фонду чи відділу.

Зазвичай, це чітко відображається в самій назві листа, наприклад: «Алгоритм пошуку в систематичному каталозі», «Правила користування читальним залом», «Заповіді користувачам». Ця форма інформування маловитратна і зручна для зацікавлених користувачів (листи можна тримати в книзі, блокноті, зошиті тощо). Кожен користувач може взяти такі інформаційні листи з виставки, кафедри, стола в бібліотеці.

Прес-діалог

Це інноваційна технологія роботи з періодичними виданнями, яка сприяє розвиткові інтересу до аналізу проблемних статей і навчає робити цей аналіз. Для прес-діалогу вибираються статті, зміст яких цікавить усіх. Учасники такого заходу виконують роль журналістів, які читають конкретну статтю заздалегідь або під час зустрічі. Запитання діалогу складаються колегіально і адресуються іншим групам, вони мають бути проблемними. Прес-центр фіксує цікаві висловлювання і одразу ж випускає «блискавку», готує дружні шаржі.

Прес-кліпінг

Прес-кліпінг, або моніторинг преси, подає тематичну підбірку матеріалів, вибраних з періодичних видань у реальному часі, із багатьох джерел, за певною ознакою.

Виставка-перегляд або підбірка нових надходжень влаштовуються, як правило, у читальному залі бібліотеки. Літературу групують за основними галузями знань і викладають на столах.

Перегляд нових надходжень супроводжується усним бібліографічним оглядом найбільш цінних книг, який готує бібліограф (але можуть також залучатися працівники інших підрозділів, у т.ч. відділу комплектування і обробки).

ЕКСКЛЮЗИВНИЙ бібліографічний ОГЛЯД

Ексклюзивний бібліографічний огляд – вид бібліографічного інформування для будь-якої категорії користувачів, який передбачає короткий виклад матеріалу певної тематики та бібліографію, організацію книжкової виставки, а також відображає індивідуальне бачення предмету розгляду бібліотекарем.

Листівка-презентація

Це листівка з короткою інформацією про нову книгу (вказівкою вихідних даних, анотацією, відображенням змісту, фотографіями авторів, зображенням титульної сторінки), яка складається паралельними згинами й не потребує розрізування під час читання.

Прес-дайджест

Прес-дайджест – тематичне бібліографічне видання, в якому подається інформація певного (визначеного) змісту та список літератури. Пропонована інформація позначена новизною, списки анотовані. Виконує функцію як самостійного видання, так і супровідного до різноманітних заходів.

IV. Сучасні форми підвищення кваліфікації бібліотечних працівників

У сучасних умовах додаткова професійна бібліотечна освіта стає ваговою ланкою не тільки освітньої системи, а й бібліотечної справи в цілому. На неї покладається основне навантаження в адаптації бібліотекарів до виконання нових функціональних обов'язків, пов'язаних з інформатизацією бібліотечних процесів і підвищенням соціальної ролі бібліотек як інформаційних, культурних і освітніх установ. Вся діяльність системи підвищення кваліфікації має спрямовуватися на розвиток професійності спеціаліста, що передбачає вдосконалення виробничої діяльності, соціальних і комунікативних засобів вирішення проблем, розвиток пізнавальних та організаційних здібностей і критичного мислення різних категорій бібліотечних працівників.

У системі підвищення кваліфікації бібліотечних працівників важливу роль відіграють форми, які спонукають до творчості і пошуку нестандартних рішень.

Ділові ігри

Їх суть полягає у відпрацюванні реальних проблем та прийнятті пов'язаних з ними рішень на прикладі заданих ситуацій. При цьому слід пам'ятати, що запропоновані завдання не мають готових рішень. Варіанти розробляються і розглядаються безпосередньо під час гри, хід якої неможливо передбачити. Головна мета ділових ігор – це розвиток умінь і навичок систематизації інформації, характерне моделювання діяльності спеціалістів; розподіл ролей між учасниками; розрізнення рольових цілей при прийнятті рішень; взаємодія учасників, які виконують певні ролі; наявність спільної мети для всього колективу, який бере участь у грі; колективне прийняття рішень учасниками гри; реалізація в процесі гри «ланцюга рішень»; варіативність рішень; наявність емоційного напруження; система індивідуального чи групового оцінювання діяльності учасників гри.

Майстер-клас

Ця гнучка і рухлива освітня форма в системі підвищення фахового рівня сприяє творчому підходу до сполучення традицій та новацій в бібліотечній справі, обміну передовим бібліотечним досвідом.

Під час проведення майстер-класів визначаються проблеми діяльності бібліотек в організації дозвілля і сімейного читання, у створенні комфортного середовища для спілкування, інформаційному забезпеченні шкільного процесу, реалізації ЦКП, використанні електронних ресурсів для підтримки книги і читання. До участі в майстер-класі можна залучати керівників району, освітян, соціальних працівників, представників громадськості та ЗМІ.

Професійні конкурси

Це результативний засіб реалізації творчого потенціалу бібліотечного персоналу, розвитку його ініціативності в роботі.

Конкурси надають руху нереалізованим професійним і особистим творчим можливостям, виявляють талановитих працівників, стимулюють їхню подальшу творчу діяльність. Вони піднімають престиж і статус бібліотечної професії, формують інноваційну поведінку самих бібліотечних фахівців, сприяють удосконаленню і поглибленню їхніх професійних навичок.

Наприклад, конкурси творчих робіт бібліотекарів (теми яких можуть охоплювати найбільш суттєві проблеми професійної діяльності, традиційні та інноваційні аспекти в організації роботи бібліотек) реалізують індивідуальний творчий потенціал, стимулюють зростання професійних, інтелектуальних знань, що позитивно впливатиме на подальше утвердження позитивного іміджу бібліотек.

Рольові ігри

Передбачають розподіл ролей, обробку інформації та підготовку матеріалу відповідно до запропонованої ролі.

Основними рисами рольових ігор є:

- чітке формулювання проблеми, вирішення якої має важливе значення для учасників гри;
- визначення «штатної» структури та розподіл ролей між учасниками гри;
- колективне прийняття рішень;

- система взаємодії учасників гри;
- формулювання єдиної мети для всього колективу;
- наявність (чи створення) конфліктних ситуацій, різних точок зору та інтересів тих, хто навчається;
- підтримання емоційного настрою впродовж усієї гри;
- створення гнучкої системи поетапного оцінювання діяльності учасників гри.

Рольова гра передбачає кілька етапів:

- перший етап (підготовчий): ознайомлення з ігровою ситуацією; надання інформації про правила гри; формування команд; розподіл ролей;
- другий: підготовка командного завдання;
- третій: виступ команд;
- четвертий: експертний аналіз виступу команд;
- п'ятий: підведення підсумків гри.

Стендова презентація Цей метод не тільки сприяє підвищенню професійної компетенції бібліотечного персоналу візуально, але й піднімає на більш високий рівень ці заходи. Стендова презентація – це інформаційна комбінація ілюстративних і текстових матеріалів, призначення якої – прищеплення бібліотекарям уміння в лаконічній формі давати користувачам максимум необхідної інформації та своєрідна бібліотечна реклама. Тут представляються матеріали, які стосуються пріоритетних напрямів діяльності бібліотечної системи (проведення практикумів – стажування для новопризначених працівників, інформація про обслуговування користувачів, вивчення їхніх читацьких інтересів і запитів, інформаційно-бібліографічне обслуговування, популяризація літератури шляхом впровадження інноваційних форм роботи тощо).

Тренінг Це досить поширена форма підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, яка дає можливість формувати та розвивати вміння і навички працівників з метою підвищення ефективності їхньої роботи.

Серед найбільш розповсюджених тренінгів виділяють: *функціональний тренінг* (він передбачає навчання та формування навичок, які підтримують функціональну діяльність спеціалістів);

поведінковий тренінг (у його основі лежить професійне ділове спілкування, комунікативність) і *тренінг менеджменту, лідерства* (він дає навички і уміння планувати, здійснювати контроль та управляти бібліотекою в сучасному житті).

Список використаної літератури

1. Барцева Т. Мастер-класс – это про нас // Библиотека. – 2007. - № 2. – С. 31.
2. Бібліографічне заняття за інтерактивною технологією // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 4. – С. 120.
3. Бібліотечні плакати (методичні рекомендації) // Шкільна бібліотека. – 2008. - № 5. – С. 119.
4. Борисова Т. Традиции старые, подходы новые // Библиотека. – 2007. - № 3. – С. 66.
5. В бібліотеках області: Дайджест (Інформація. Досвід. Реклама. – Випуск 20). – Суми, ОУНБ, 2006. – 42 с.
6. Вяткина В. Организация книжных выставок – это наука и искусство // Шкільна бібліотека. – 2006. - № 1. – С. 99.
7. Гичка І. Інтерактивні методи формування бібліотечно-бібліографічної грамотності школярів // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 4. – С. 117.
8. Голдина И.И. Нетрадиционная выставка – это современно! // Библиотека. – 2003. - № 1. – С. 23.
9. День бібліографії // Шкільна бібліотека. – 2008. - № 1. – С. 40.
10. Загуменна В. Інноваційні форми інформаційно-бібліографічного обслуговування // Шкільна бібліотека +. – 2007. - № 18. – С. 14.
11. Касянова Л.М. День бібліографії // Шкільна бібліотека. – 2007. - № 12. – С. 138.
12. Кислова О. Книжкова виставка у дитячій бібліотеці // Світ дитячих бібліотек. – 2003. - № 2. – С. 23.
13. Книжкова виставка – основна форма наукової популяризації книги // Шкільна бібліотека +. – 2005. - № 19-20. – С. 54.
14. Книжкова виставка як шлях до читача в інформаційному просторі (Дайджест тематичних виставок Центральної міської бібліотеки для дітей). – Львів, Централізована бібліотечна система для дітей м. Львова. – 2004. – 18 с.
15. Книжкова виставка: від ідеї до втілення (з щоденника бібліотекаря). – Львів, Львівська обласна бібліотека для дітей. – 2005. – 16 с.
16. Луньова І. Методичний орієнтир: інноваційні підходи до організації системи підвищення професійної компетентності бібліотечних кадрів // Бібліотечний форум України. – 2005. - № 4. – С. 68.
17. Матвійчук О. Інформаційно-бібліографічне обслуговування читачів шкільної бібліотеки // Шкільна бібліотека. – 2005. - № 11. – С. 33.
18. Матлина С.Г. Книжно-иллюстративные выставки. Виды их классификации по разным основаниям // Шкільна бібліотека +. – 2006. - № 15-16. – С. 19.
19. Мукипанова Б. Тренінг-центр в системі підвищення професійного рівня бібліотечних працівників // Шкільна бібліотека +. – 2006. - № 20. – С. 2.
20. Настояща Л. Активні форми роботи з читачами // Бібліотечна планета. – 2006. - № 4. – С. 31.
21. Подоляка В.Д. Пропаганда літератури шляхом проведення масових заходів // Шкільна бібліотека. – 2008. - № 2. – С. 52.
22. Рабінович Г. Впровадження кращих методик та технологій у роботі з книгою в позаурочний час // Шкільна бібліотека. – 2008. - № 2. – С. 40.
23. Скробот І. Мастер-класс как форма профессионального образования // Библиотека. – 2008. - № 1. – С. 28.
24. Сучасні форми підвищення кваліфікації працівників бібліотек для дітей (методичний лист). – Київ, НБУ для дітей. – 2007. – 24 с.

Склала
Відповідальна за випуск
Комп'ютерний набір

Нагорна Н.Б.
Тогобіцька Л.М.
Рєзнікова І.М.